

циліндричної форми» (ВТССУМ); *склининик* «графин; слоїк» (Піпаш, с. 176). З наведених прикладів виокремимо номінацію *порцілан*, яка є прикладом генералізації, розширення значення, коли найменування певного типу посуду (зробленого з порцеляну) стає категоріальною назвою посуду (керамічного, скляного) в цілому.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що метонімічна мотиваційна модель «матеріал – виріб з нього» є продуктивною в обох досліджуваних мовах. Найменування на позначення предметів посуду, що мають ознакою номінації матеріал виготовлення, утворюються як шляхом суто семантичної деривації, так і за допомогою афіксальних словотвірних дериватів, в основі яких міститься ідеалізована когнітивна модель.

Список використаних джерел:

- Аркушин, Г. (2000). *Словник західнополіських говірок*. Луцьк.
Великий тлумачний словник сучасної української мови. (2005). Київ.
Онишкевич, М. (1984). *Словник бойківських говірок*. Київ.
Піпаш, Ю. (2005). *Матеріали до словника гуцульських говірок*. Ужгород.
Wright, J. (1898 – 1902). *The English Dialect Dictionary*. London.

УДК [811.161.2:811.111]’373

Близнюк К.Р., канд. філол. наук

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(Київ, Україна)*

**ЛАКУНАРНІСТЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ
«DONATION»: АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ**

Лакунарність є важливою рисою мов світу, адже саме через наявність у них лексичних лакун (формальних чи семантичних) проявляються особливості сприйняття й вербалізації носіями відповідних мов історичного досвіду, звичаїв, вірувань, традицій, явищ навколишнього світу тощо. М. Онищук називає мовними лакунами «базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, які ускладнюють переклад текстів і сприйняття їх іншокультурними реципієнтами через відсутність у зіставляваній мові відповідників мовних одиниць різних рівнів, позначення понять, категорій, асоціативних реакцій, а також паравербальних засобів мовлення» (2013, с. 6). Вивчення мовних лакун постає завданням зіставних досліджень, оскільки «лакунарність картини світу виявляється тільки

тоді, коли картина світу зіставляється з іншою картиною світу, з тезаурусом, представленим в нормативному словнику...» (Анохіна, 2012, с. 17). Тобто тільки у зіставленні можливо виявити лакуну, увиразнити її та проаналізувати. При цьому важливо, що лакунарність мов не є явищем абсолютним. Зіставлення двох близькоспоріднених мов, носії яких мають значну близькість культурного, історичного, економічного та інших контекстів, може не виявити без еквівалентності, натомість зіставлення мов неспоріднених чи віддаленоспоріднених гарантує дослідникам віднайдення мовних лакун. Особливий інтерес під час аналізу споріднених мов становлять семантичні лакуни, оскільки у таких мовах часто існує формально еквівалентна лексика, проте її семантичний обсяг не є ідентичним. Окремі компоненти значень, конотації, оцінки, асоціації творять семантичні лакуни, що «виникають в результаті неперекладності культурем, мовних явищ, які впливають з культури, особливо з рефлексії народу над власною культурою» (Чуланова & Сисоева, 2019, с. 1007).

Така лакуна утворилася навколо поняття «donation» в англійській мові та його формального відповідника «пожертва» в українській. Хоча носії цих двох мов мають давні традиції благодійництва, проте семантичний простір зазначених понять у мовах нетотожний. Для дослідження семантичної лакуни методикою аналізу словникових дефініцій було відібрано лексеми-члени лексико-семантичних груп (ЛСГ) «donation» в англійській мові та ЛСГ «пожертва» і «благодійність» в українській; проведено компонентний аналіз та змодельовано матриці ЛСГ (зразок Табл. 1); зіставлено семний склад ЛСГ; виявлено спільне й відмінне у репрезентації благодійництва в англійській та українській мовах.

Таблиця 1

**Фрагмент матриці «Лексико-семантична група «donation»
в англійській мові»**

Лексеми	Семи	gift / дар	something / щось	someone / хтось	money / гроші	give / давати	given / відданий	without expectation / без очікування	return / повернення	others / інші	act / дія	present / подарунок	make / робити	cause / справа	help / допомога	charity / благодійність	public / громадський	institution / установа	humanitarian/гуманітарн	equivalent / еквівалент	donation / пожертва
---------	------	------------	------------------	-----------------	---------------	---------------	------------------	---	---------------------	---------------	-----------	---------------------	---------------	----------------	-----------------	-------------------------	----------------------	------------------------	-------------------------	-------------------------	---------------------

charity	1	1		1	1				1	1			1	1	1	1	1	1	1	
philanthropy	1			1	1	1			1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	
patron	1		1	1	1				1				1	1			1			
contribution	1	1		1	1				1			1	1	1	1	1	1	1	1	
gift	1	1	1		1	1	1	1	1	1										
donation	1	1	1	1	1	1	1	1		1		1	1		1	1	1	1	1	1
beneficence	1			1					1				1		1	1	1	1	1	
lagniappe	1	1	1			1	1	1												
to contribute	1	1		1	1						1	1	1	1						1
alms	1	1		1	1	1							1		1	1	1	1	1	
benefaction	1			1						1			1		1	1	1	1	1	1
donative	1	1	1		1	1	1	1												1
handsel	1	1	1			1	1	1				1								
oblation	1									1		1								

Об'єктом дослідження обрано одиниці ЛСГ «donation» в англійській мові та ЛСГ «пожертва» і «благодійність» в українській. Предмет – частотність одиниць і семантичні відношення між ними. Джерельною базою дослідження стали одні з найавторитетніших лексикографічних видань відповідними мовами, а саме: Merriam-Webster's collegiate dictionary (2005) і Словник української мови в 11 т. (Білодід, 1970-1980).

ЛСГ «donation» в англійській мові у межах нашого дослідження репрезентують 38 лексем і 190 сем (із яких 108 – одиничні). Найчастотнішими семами виступають 'gift' (дар) (27 – тут і далі в дужках вказана частотність семи в ЛСГ), 'something' (щось) (21), 'someone' (хтось) (19), 'money' (гроші) (17), 'give' (дати) (17), 'given' (відданий) (16), 'without expectation' (без очікування) (13), 'return' (повернення) (13), 'others' (інші) (11), 'act' (дія) (11), 'present' (подарунок) (11), 'make' (робити) (11), 'cause' (справа) (10), 'help' (допомога) (10), 'charity' (благодійність) (9), 'public' (громадський) (8), 'institution' (установа) (8), 'humanitarian' (гуманітарний) (7), 'equivalent' (еквівалент) (7), 'donation' (пожертва) (7), 'support' (підтримка) (6), 'free' (безкоштовний) (5). В англійській мові поняття пожертви максимально конкретизоване: переважно йдеться про гроші, їжу, речі, час чи їхні еквіваленти, які віддають тим, хто потребує, безкоштовно й не очікуючи повернення. Домінує сема 'gift' (дар). Крім того, на периферії ЛСГ серед отримувачів пожертв бачимо не тільки нужденних, а й мистецтво, літературу, митців.

ЛСГ «пожертва» в українській мові у межах нашого дослідження репрезентують 26 лексем і 105 сем (із яких 57 одиничні). Найбільшу

частотність виявили семи 'пожертвувати' (16), 'пожертвування' (13), 'жертва' (12), 'приносити' (11), 'хтось' (11), 'щось' (10), 'жертвувати' (8), 'на користь' (8), 'предмет' (8), 'дія' (7), 'самопожертва' (7), 'бог' (6), 'внесок' (6), 'подарунок' (6), 'дати' (6), 'добровільний' (6), 'обряд' (6), 'релігійний' (6), 'гроші' (5), 'дар' (5), 'живий' (5), 'істота' (5), 'милостиня' (5), 'народ' (5), 'установа' (5). Поняття «пожертва» в українській мовній картині світу ближче до англійського «sacrifice», адже у його семантиці відображено зв'язок із релігією, богом, обрядами, а водночас із жертовністю й самопожертвою. Частково згадано про матеріальну підтримку, але її не деталізовано (окрім сем 'гроші' та 'милостиня'). Сема 'дар', попри належність до ядерної зони ЛСГ, має набагато нижчу частотність, ніж в еквівалентній англійській ЛСГ, тобто менш актуальна для носіїв української мови.

Ще одним відповідником до ЛСГ «donation» постає ЛСГ «благодійність», яку репрезентують 35 лексем і 84 семи (із них 16 одиничних). До найчастотніших сем належать 'допомога' (22), 'подання' (21), 'людина' (14), 'благодійність' (13), 'особа' (13), 'гуманність' (13), 'підтримка' (12), 'матеріальний' (11), 'ставлення' (11), 'гуманізм' (11), 'людяний' (11), 'пройнятий' (11), 'людяність' (11), 'благодійник' (10), 'добродійник' (10), 'бідний' (8), 'гуманний' (8), 'свій' (8), 'турбота' (8), 'благо' (8). У цій ЛСГ на перший план виступають людяність, турбота про особу, що потребує допомоги, проте склад допомоги не конкретизовано. Відсутні згадки про дарування. Домінує сема 'допомога'. В ЛСГ «donation» також наявна сема 'help', але вона має набагато меншу частотність.

Отже, попри формальну наявність в українській мові перекладних еквівалентів до лексеми *donation*, семантичні обсяги понять, що стоять за ними у свідомості мовців, нетотожні: для носіїв англійської мови благодійність конкретна й переважно матеріальна, натомість в українській мовній картині світу вона стоїть ближче до емоційної сфери.

Список використаних джерел:

- Анохіна, Т. О. (2012). Лексико-семантична лакунарність: міжмовні паралелі. *Філологічні трактати*, 4 (3), 14-20.
- Білодід, І. К. (Ред.). (1970-1980). *Словник української мови* (Т. 1-11). Академія наук Української РСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні.
- Онищук, М. І. (2013). *Парадигматична лакунарність в англійській і українській мовах: системно-структурний та контрастивно-типологічний аспекти*.

(Автореф. дис. канд. філол. наук). Київський національний лінгвістичний університет. Київ.

Чуланова, Г., & Сисоева, І. (2019). Семантична лакунарність англійської та української мова спричинена неперекладністю культурем. *Молодий вчений*, 11 (75), 1007-1010. Available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-216>
Merriam-Webster's collegiate dictionary. (2005). 11th ed. Springfield, Mass. : Merriam-Webster, Inc.

УДК 81'373

**Залужна О.О., канд. філол. наук,
Мокра Т.А., магістрантка**
*Донецький національний університет імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)*

ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ДІЄСЛОВА У СФЕРІ КУЛІНАРІЇ (на матеріалі англійської та української мов)

Однією з культурних спадщин народів світу, поряд із мовою, літературою, мистецвом вважається кулінарія, яка, як правило, характеризується складною рецептурою та комбінованим способом приготування (Доцяк, 1995). Невід'ємною частиною кулінарної терміносистеми є не тільки іменники та прикметники на позначення продуктів харчування, але і дієслова, які описують процеси приготування страв. У мові та мовленні кулінарні процеси номінуються з-поміж іншого за допомогою інструментальних дієслів, якими можуть виступати як предмети, свідомо виготовлені для виконання будь-яких спеціалізованих дій (Ямпанова), так і частини тіла людини (Залужна, 2008).

Мета роботи передбачає аналіз структури та семантики інструментальних дієслів (ІД) на матеріалі англійської та української мов, базуючись на їхній приналежності до одного з шести способів обробки сировини та готової продукції в кулінарії. Досягнення мети стає можливим за умови виконання наступних завдань: вивчити структурні та семантичні особливості інструментальних дієслів, на підставі проведеного аналізу укласти класифікацію та провести кількісний аналіз емпіричного матеріалу з метою встановлення продуктивності виділених груп.

Матеріалом дослідження слугують 64 лексичних одиниць (ЛО) (33 ЛО в англійській та 31 ЛО в українській мові), отриманих методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел, серед яких зокрема